

Oprecht, destructief gevoel

Een zelfmoordstuk. Zo beschrijft regisseur Ivo van Hove *Hedda Gabler* (1890) van Henrik Ibsen. Van Hove en scenograaf Versweyveld maakten een hedendaagse, duistere versie en plaatsten het stuk in een ontakelde designwereld. Afgelopen week ging deze 'remake' in première tijdens het Holland Festival. Met actrice Halina Reijn in de titelrol als getormenteerde, destructieve vrouw die het leven niet als compromis kan leven.

Waar Hedda in Ibsens stuk pas na enkele pagina's wordt opgevoerd, is Reijn hier al voor aanvang op toneel aanwezig. Lusteloos pingelt ze op haar piano, een melodie die maar niet tot bloei wil komen. Het opengewerkte instrument is het enige 'warme' object in de kille, hoge ruimte die haar onafgewerkte loft-appartement voorstelt. De muren zijn bedekt met isolatiemateriaal maar van onder de brede kieren schijnt toneellicht. Een videoscherm verraaft wie er aanbelt. De pistolen van Hedda's overleden vader, een beroemd generaal, zijn niet weggestopt in een la maar hangen in een vitrinekastje, te gebruiken in geval van nood. Zijn portret, dat Ibsen in zijn minutieuze regieaanwijzingen voorschrijft, ontbreekt.

Hedda Gablers wereld is een schijnveilige. De mensen om haar heen negeren haar innerlijke onrust en verlangens. Evengoed is er niemand die zich verzet tegen haar grofheid en manipulaties. Aandacht is er slechts voor haar lichaam en sociale status. Echtgenoot Tesman (Roeland Fernhout) is getrouwd om met haar te pronken. Zijn tante Julia, gespeeld door Renée Fokker in chic witleren jasje, bekommert zich om de familiestamboom en is enkel om die reden geïnteresseerd in Hedda's prille zwangerschap. Brack (Barry Atsma), een huisvriend van de Tesmans, is een machtswellusteling die Hedda geestelijk en lichamelijk in een wurggreep neemt. En Karina Smulders is de naïeve en toegewijde Thea Elvsted, oude vlam van Tesman en verliefd op Lövborg, die ze inspireerde tot een belangwekkend boek.

Deze flamboyante schrijver (Jacob Derwig) lijkt in al zijn onbeholpenheid de enige die dicht bij Hedda kan komen. Maar zijn hervonden geluk vormt een bedreiging. Ze verbrandt zijn manuscript en geeft hem een pistool om zichzelf 'in schoonheid' van het leven te beroven. Het wapen wordt haar aangereikt door huishoudster Berte (Celia Nufaar), wier slaafsheid masochistische trekken vertoont.

Egoïstisch, manipulatief en pragmatisch jagen de personages hun persoonlijke 'targets' na. Pijnlijk is dat Hedda als enige begiftigd is met oprechte, zij het destructieve, gevoelens. Maar ze heeft niet de kracht om zich aan haar situatie te onttrekken.

De omgangsvormen in de tekst, trouw aan Ibsen vertaald en bewerkt door Judith Herzberg, doen archaisch en enigszins vervreemdend aan. Deze personages lijken het negentiende-eeuwse burgerlijke milieu waar ze uit voortkomen te hebben verlaten, al zijn ze met handen en voeten gebonden aan plot en taal. Meer dan een actuele interpretatie is de tekst voertuig voor een tentoonstelling van mensen die elkaar en zichzelf kapot maken.

Wanneer Hedda alleen is kijkt ze vanaf de rand van het toneel de zaal in. Alsof ze zichzelf in al haar ondoorgroendelijkheid uitlevert aan het publiek. De tribune is onderdeel van het toneelbeeld; haar wereld is de onze. Lövborgs manuscript dat Hedda in de vlammen werpt blijft onaangetast. Het tomatensap waarmee Brack Hedda overgiet wordt haar bloed. Haar onafwendbare zelfmoord speelt zich af in het donker. Het zijn voorbeelden van theatrale ingrepen die als geheel een uitspraak doen over de hedendaagse mens en tegelijk de blijvende kracht van (Ibsens) drama bevestigen. Net als *Het Temmen van de Feeks* biedt *Hedda Gabler* een dubbelzinnige ervaring: een duister mensbeeld, een mooie voorstelling. ■

DAPHNE RICHTER

Hedda Gabler

Toneelgroep Amsterdam

Regie: Ivo van Hove

Scenografie: Jan Versweyveld

Met: Halina Reijn, Roeland Fernhout e.a.

Gezien: 22 juni in Zuiveringshal, Amsterdam

Herhaling: 15 augustus t/m 14 oktober

(speellijst op www.toneelgroepamsterdam.nl)

